

Daniel Ericsson och
Monika Kostera

Att organisera hopp i en brytningstid

I korthet

Det är dags för företagsekonomin att utveckla alternativa tolkningsstrategier som öppnar för alternativa samhällsbyggen. ■

Många av samhällets strukturer och institutioner har under de senaste decennierna sakta men säkert urholkats på såväl kraft som mening. Den systemiska stabilitet som en gång togs för given – nästan som om den vore en lag given av naturen som vakade över oss som en i det närmaste osynlig hand – har kommit att ersättas av det sociologen Zygmunt Bauman (2000) kallade för det "flytande" eller "likvida" samhället. Ett samhälle centrerat kring den autonoma individen och de allsmäktiga marknaderna. Och denna likvidisering bara fortsätter och fortsätter, tills vi äntrar den period då det gamla systemet dör, utan att det finns ett nytt i dess ställe.

Mellan det gamla och det nya befinner vi oss, enligt Bauman (2012), i *interregnum*. Det är ett tillstånd av institutionell kollaps utan några garantier för en snabb lösning. I värsta fall kan denna kollaps bestå över flera decennier, rent av århundraden – som i fallet med romarriket. Det är dock inte en ny regent eller monark vi väntar på, som begreppet antyder. Det som vi hoppas ska kunna upprätta den kollapsade ordningen är nya fungerande strukturer och institutioner.

I minnet av det som en gång var, i väntan på det nya, tenderar reaktionära intressen att frodas sida vid sida med en i det närmaste gränslös girighet, vilket bidrar till att ytterligare erodera kollektiva och gemensamma värden i en nedåtgående spiral. Men det finns ett alternativt förhållningssätt till *interregnum*: att medvetet betrakta tillståndet som ett vakuum att fylla med eftertanke och nya idéer om hur ett bättre och mer hållbart framtida samhälle kan skapas.

I det gamla systemet var det universiteten som stod som garantier för sådan eftertänksamhet och nyfikenhet – jämte den oberoende och kritiska granskningen av ihåliga argument, falskari och historierevisionism. Men mitt i *interregnum*

Det var bättre förr,
ekar allt oftare i de
alltmer tomma univer-
sitetsskorridorerna”

num står nu även universiteten. Värdet av akademisk bildning ifrågasätts alltmer högljutt, kunskapsanspråk relativiseras och politiseras, och forskningsresultat förväntas endast duga någonting till om de är nyttiga, antingen på de kommersiella marknaderna eller genom att svara an mot snävt definierade samhällsutmaningar.

I detta perspektiv framstår dagens universitet som ett i grunden hopplöst upplysningsprojekt. Ett moment 22 av motstridiga intressen och måttstockar. Och denna hopplöshet tenderar att hålla universitetsanställda i ett järngrepp, tyngda som de är av new public management, rankingar, jakt på citeringar och hårdnande konkurrens om forskningsmedel. Den akademiska verksamheten ter sig för allt fler som utan mål och mening, och slagordet "publish or perish" har för många blivit till "publish and perish". "Det var bättre förr", ekar allt oftare i de alltmer tomma universitetsskorridorerna.

Vi vill dock gärna tro att universiteten och universitetsanställda – vid sidan av att kritiskt granska sin samtid – spelar en mycket betydelsefull roll i den brytningstid vi befinner oss i. Denna roll handlar dock inte nödvändigtvis om att mejsla ut de framtida institutioner som bör finnas på andra sidan interregnum eller utforma de strategier som tar oss över den avgrund vi står inför, och den handlar inte heller om att ingjuta hopp i och genom nya forskningsrön. Det är det andra samhällsaktörer som har i uppgift att åstadkomma. I stället ser vi universitetens roll som en fråga om att öka den kreativa föreställningsförmågan i samhället. För att bygga nya institutionella ordningar krävs att vi kritiskt granskar det som varit, men det krävs framför allt att vi förmår tänka nytt och anorlunda – och att vi förmår "omtänka" själva det sätt på vilket vi tidigare tänkt och agerat. Ska vi bygga något tidigare

Om författarna

Daniel Ericsson är ekonomie doktor från Handelshögskolan i Stockholm och verksam som professor i organisation och ledarskap vid Linnéuniversitetet. Han forskar företrädesvis om organisation och entreprenörskap med en särskild inriktning mot kreativitet och kulturens fält.

Monika Kostera är professor vid Kulturinstitutet, Jagiellonska universitetet i Kraków, Polen, och gästprofessor vid Södertörns högskola. Hennes forskning handlar om alternativ organisering och organisatorisk föreställningsförmåga; hon publicerar dikter på polska, engelska och svenska. ■

otänkt bör vi inte enbart ha tillgång till tidigare otänkt byggmaterial och ritningar – själva byggnadsställningen måste också i grunden tänkas om.

I antologin *Organizing hope: Narratives for a better future* (Ericsson & Kostera 2019) har vi samlat ett antal forskare, alla företagsekonomer eller verksamma inom det företagsekonomiska fältet, som på olika sätt beträder det otänkta marker i syfte att skriva fram berättelser som skulle kunna fungera som hoppfulla intellektuella ledsagare i och bortom interregnum. Några av våra medförfattare har sökt inspiration från filosofins och teoriernas världar, medan andra har sökt inspiration från nydanande och utmanande praktiker. Vid en närmare betraktelse tycks det som om de gjort gemensam sak vad gäller det sätt på vilket de tagit sig an uppgiften att tänka nytt och annorlunda om interregnum och vad som skulle kunna vänta på andra sidan avgrunden. Som vi ser det kan tre olika "tolkningsstrategier" identifieras.

För det första tycks *konstens* många olika intryck och uttryck vara en omistlig del av tänkandet – och för den delen även skrivandet. Relationen till konsten går dock bortom att enbart vara av empirisk art. Snarare tycks konst och företagsekonomi vara oupplösligt sammanflätade, två sidor av samma mynt. Konstens värld blir därför inte enbart ett mål att sikta emot, bortom interregnum. Konsten blir också ett medel för att bryta dödläget.

Ett tydligt exempel på denna sammanflätning är hur skönlitteratur, science fiction och poesi glider samman med filosofiska och företagsekonomiska resonemang. Ursula Le Guin, Emily Dickinson, Hesiodos, Vilhelm Moberg, Václav Havel, Bernard de Mandeville och Patti Smith har helt enkelt lika mycket – om inte mer? – att tillföra det akademiska samtalet som vad forskare inom den företagsekonomiska kanon har.

För det andra tycks det oss som om en särskild sorts föreställningsförmåga, det som Charles Wright Mills (1961) en gång benämnde *sociological imagination*, är närmast oundgänglig. Denna föreställningsförmåga innebär att man, i stället för att fästa sig vid det uppenbara och det partikulära, lyfter blicken och försöker se "det stora i det lilla" – hur människor, organisationer och institutioner hänger ihop på de mest intrikata sätt. Utan en sådan förmåga att föreställa sig hur samhällen konstrueras blir det svårt, för att inte säga omöjligt, att i grunden reformera dem. Det kan handla om att drömma sig in i nya, hittills otänkta framtida världar, att fantisera sig bort från det som "är" in i något som "kan vara" – eller till och med "bör vara" – och att utforska de många myter som tenderar att hålla oss i ett järngrepp, samtidigt som de hårbärgerar potential för det osedda och oavsedda.

Den tredje strategin handlar om att tänka annorlunda kring *vad en organisation är* och vad den syftar till. Företaget som den dominerande organisationsformen måste plockas ner från sin piedestal, och likaså vinst och tillväxt som allena-rådande och övergripande intressen. De olika narrativ som måste få ta plats kan i stället centreras kring vad som skulle kunna kallas för alternativa organisationer och alternativa sätt att organisera samhället. Denna strategi handlar alltså om att radikalt bryta med den neoliberala världsåskådning som Storbritanniens premiärminister Margaret Thatcher gav uttryck för i början av 1980-talet, och som gått till historieböckerna som TINA, *there is no alternative*.

För visst finns det alternativ till de kalkylrationella företagen och marknaderna, och de är faktiskt så pass många och vanliga att de kanske till och med borde utgöra norm i såväl

För visst finns det alternativ till de kalkylrationella företagen och marknaderna”

teori som praktik. Detta blir inte minst uppenbart när man betänker den uppsjö av organiseringsformer som Martin Parker radar upp i sitt bidrag till vår tidigare antologi: producentkooperativ, arbetstagarfonder, lokala utbyteshandelsystem, sociala företag, separatistgrupper, anarkister, B-corps, slow foodrörelsen, ekobyar, konsumentkooperativ, återbrukssystem, lokala valutasystem, fackföreningar, delningsekonomier, mikrofinans och så vidare.

Tillsammans bildar dessa tre ”tolkningsstrategier” ett slags metanarrativ över den roll som vi tror att universiteten har att spela i den brytningstid vi, enligt Bauman, befinner oss i. Och kanske är protagonisten i detta narrativ företagsekonomen? Men inte vilken företagsekonom som helst, utan den som i sitt tänkande och handlande liar sig med konsten, intar en utzoomande inställning för att bättre kunna förstå hur samhället är konstruerat och därigenom kan föreställa sig alternativa samhällsbyggen och, till sist, ställer TINA-retoriken på huvudet. För så länge det finns alternativ så finns det hopp. Och vem vet, i en sådan berättelse blir kanske företagskonomen hoppets apostel. ■

Litteratur

- Bauman, Z. (2000), *Liquid modernity*. Cambridge: Polity.
Bauman, Z. (2012), Times of interregnum. *Ethics and Global Politics*, 5(1), s. 49–56.
Ericsson, D. & Kostera, M. (2019) (red.). *Organizing hope: Narrative for a better future*. Cheltenham: Edward Elgar.
Mills, C.W. (1961), *The sociological imagination*. New York: Grove Press.